

ongunstige lokatie hebben, maar vooral dat het ledenaantal in alle wijken drastisch daalt. Ook Groningen, vanouds een gereformeerd bolwerk, ontkomt niet aan secularisatie en kerkverlating. De mooie Magnaliakerk die dateert van 1960, werd in 1974 verkocht aan de Gereformeerde Gemeente, maar is al in 1992 afgebroken. De Garf, gelegen midden in een winkelcentrum van Paddepoel, werd in 1987 een restaurant. In 1997 kon men de Goede Herderkerk in Selwerd aan de Pinkstergemeente verkopen. In de wijk Vinkhuizen wordt de Regenboog afgebroken. Een ingewikkeld proces van reorganisatie heeft jarenlang tijd en energie verslonden en is nog niet afgesloten. In deze vier boeken (rijk geïllustreerd en alle voorzien van een register) wordt deze geschiedenis uitvoerig en met kennis van zaken beschreven. Ook zijn bijdragen afgedrukt van de oud-predikanten F. Boon en J. Jurjens; B.H.G. Knol-Groeneveld beschrijft het jeugdwerk in de Regenboog. Kok heeft als lezers in de eerste plaats de mensen uit de desbetreffende kerken op het oog. Allerlei details die ons worden meegedeeld, kunnen alleen maar hen interesseren die er zelf bij betrokken waren. Dat maakt de lectuur van deze boeken voor een buitenstaander als ik wel eens moeizaam. Je vraagt je af of b.v. van de activiteiten bij het beroepen van predikanten nu werkelijk alle stadia moeten worden vermeld. Ook van vele discussies van zeer spraakzame en vaak inventieve, soms ook eigengereide broeders en zusters in vergaderingen van kerkenraden en commissies, verenigingen en clubs wordt de lezer weinig bespaard. Daarbij komt dat elk van de boeken opent met de geschiedenis van afscheiding, doleantie en vereniging in de stad Groningen in nagenoeg dezelfde bewoordingen. Vier keer, zo constateer ik uit de respectieve voorwoorden, heeft de auteur toestemming gekregen van het Groningse Centraal Kerkelijk Bureau de oude jaargangen van de Groninger Kerkbode 'door te spitten'. En ook in de weergave van de laatste decennia zijn er tussen de vier delen telkens overlappingsen, terwijl het voor een beter begrip gewenst zou zijn, als op allerlei punten de historie in het bredere verband van de ontwikkelingen in andere kerken geplaatst zou zijn. De lezer neme dit alles voor lief, want bij alle breedvoerigheid en pietepouterigheid kunnen deze boeken ons een indruk verschaffen van het reilen en zeilen van het eigentijdse gereformeerde kerkenwerk in een stad die wat onkerkelijkheid in Nederland betreft thans op de derde of vierde plaats staat. Het was voor Groninger gereformeerden waarlijk niet gemakkelijk hier de koers te vinden en te houden. Hoe

na een aarzelend begin het SOW-proces in deze wijken op gang is gekomen, wordt juist uit de omslachtige manier van vertellen duidelijk. Van het opzetten van vluchtelingen hulp tot de terugkeer van buitenverbanders, van IKV-debatten tot confessionele verontrusting, het komt alles ter sprake. Wie materiaal zoekt voor de eigentijdse kerkgeschiedenis, vindt het hier.

---

G.J. Kok, *'Op een hecht fundament...' 90 jaar in en om de Westerkerk (1905-1995)*. Groningen (1998). 240 blz. (Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Noord, deel 6) (Uitgave: zie voorgaande recensie). ISBN 90-803572-7-8.  
– Aart de Groot

---

*Door een vergissing is de recensie van de vorige delen eerst in dit nummer opgenomen, waarvoor excuses aan auteur en recensent.*

Het zesde deel van de serie van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Noord is in opzet en uitvoering geheel gelijk aan de vorige delen, zodat ik me nu tot enkele opmerkingen mag beperken. Dat de Westerkerk in de geschiedenis van Groningen-Noord is opgenomen, heeft zijn oorzaak in de geleidelijke en telkens verschuivende herindeling van de oorspronkelijk ene Gereformeerde Kerk van Groningen. In 1995 is – niet zonder verzet, ook van krakers! – de Westerkerk afgebroken; de Westerkerkwijk is opgegaan in de SOW-Kerk van Groningen-Centrum. Zoals bij de voorgaande delen het geval is geweest, is door de auteur in de eerste plaats gedacht aan Groningse lezers. Het kroniekmatige overheerst. Op de ons reeds bekende wijze worden belangrijke en minder belangrijke zaken getrouwelijk uit notulen of persberichten weergegeven, dit alles uitvoerig geïllustreerd. De buitenstaander krijgt de indruk van een intensief kerkelijk meeleven, dat pas in de laatste decennia afgenomen is. Dat hier principieel denkende gereformeerden de koers bepalen, blijkt wel uit het feit, dat A en B zich in Groningen pas in 1925 verenigden. Dat in het Groningse de Vrijmaking ingrijpende gevolgen had, geldt ook voor deze kerk; ook haar predikant, P. Deddens, werd geschorst. En dan was hier toch een Delleman predikant, eerst voor de evangelisatie, later voor de studenten (in het register Th. en Th.A. Delleman s.v.p. combineren). Met